

Jesenov zavrtač, modro sitce (*Zeuzera pyrina* L.) – opis škodljivca s predlogom ukrepov za njegovo zatiranje

OPIS IN BIOLOGIJA MODREGA SITCA

Taksonomija

Latinsko ime: *Zeuzera pyrina* Linnaeus, 1761

Angleško ime: leopard moth

Nemško ime: Blausieb

Klasifikacija: Cossidae, Lepidoptera (metulji), Insecta (žuželke), Polymeria (mногоčlenarji), Animalia (živali)

Opis

Morfologija:

Samec ima razpon kril 35-40 mm, samica pa 50-60 mm. Krila so bela z modro črnimi pegami. Samica ima nitaste, samec pa peresaste tipalke. Gosenica je rumena s črnimi pikami, dolga 50-60 mm, glava je črna.

Slika 1: Levo: modro sitce, odrasel osebek (Wikipedija). Desno: gosenica modrega sitca v veji jablane (Š. Modic).

Biologija:

Pri nas ima en rod na dve do tri leta. Metulj leta v juniju in juliju. Jajčeca odlaga posamezno na razne rastlinske dele, samica lahko odloži do 800 jajčec. Gosenica najprej žre v strženu, potem se preseli v debelejšje drevesne dele, kjer dela rove, ki so lahko celo daljši od 40 cm. Zabubi se v bližini odprtine, skozi katero izriva črvino. Metulji se ne hranijo, živijo 8-10 dni.

Ekonomske posledice in simptomi:

Modro sitce napada lesnate rastline, med katerimi so številne pomembne drevesne vrste. Je pomemben škodljivec nasadov jablan in hrušk.

Gre za primarnega škodljivca, kar pomeni, da napada zdravo, nepoškodovano drevje. Napade lahko deblo ali veje različne debeline.

Najopaznejši simptomi napada so izletne odprtine (premer 7-12 mm), vhodne izvrtine in žagovina (žagovina, iverje) na dnišču debla in v pazduhah starejših vej, ki jo iz rogov izmetavajo gosenice. Ob natančnejšem pregledu napadenega drevesa pa lahko hitro s pomočjo ustreznega orodja (nož, sekira...) odkrijemo krajše in daljše rove premera približno 10-12 mm. Napadene veje se sušijo, v primeru močnega napada drevo hira, mlajša drevesa pa se lahko v celoti posušijo.

Slika 2: Levo: izletna odprtina modrega sitca na javorju (Š.Modic). Desno: črvina ob dnišču debla (Š. Modic).

Gostiteljske rastline:

Škodljivec napada številne lesnate rastline (znanih je več kot 125 gostiteljskih rastlin), med katerimi so pomembne drevesne vrste, najbolj pogosti so javor (*Acer*), jablana (*Malus*), hruška (*Pyrus*), rastline iz rodu *Prunus* (sliva, breskva, češnja, marelica in druge), jesen (*Fraxinus*), breza (*Betula*), hrast (*Quercus*), rododendron (*Rhododendron*), jerebika (*Sorbus*), vrba (*Salix*), bukev (*Fagus*).

Zatiranje:

Škodljivca je težko zatirati, ker večinoma poteka njegov razvoj v lesu. Za njegovo zatiranje na javorju v Sloveniji nimamo registriranih fitofarmaceutskih sredstev (<http://spletni2.furs.gov.si/FFS/REGSR/index.htm>).

Če so napadene tanjše veje, lahko gosenice uničimo mehansko (npr. z žico skozi odprtino, skozi katero gosenica izmetava črvino) ali pa napadene veje odžagamo in sežgemo. Tako se vsaj omeji razširjanje škodljivca. V primeru močnega hiranja celega drevesa je smiselno drevo požagati in čim prej sežgati.

Druga možnost zmanjševanja populacije je masovni izlov odraslih osebkov, ki ga izvajamo s pomočjo pasti za odrasle metulje, ki so opremljene s feromoni:

- Lepitrap (http://www.greenagri.com/en/prodotti_det.php?id_prod=15),
- VARb3 trap (<http://www.csalomontraps.com/4listbylatinname/zeuzerapyrina.htm>),
- Delta trap od Russel IPM (http://new.russellipm-agriculture.com/insect.php?insect_id=123&lang=en),
- "Funnel Traps" za *Z. pyrina* (DENKA International B.V., Nizozemska).

PRIPOROČILO ZA UKREPANJE V MURSKI SOBOTI, PLESE 9A:

Zatečeno stanje:

14.10. 2014 smo v industrijski coni v Murski Soboti (Plese 9A, 9000 Murska Sobota) skupaj s fitosanitarnim inšpektorjem opravili ogled sumljivih izvrtin na javorjih. Omenjeni javorji opazno hirajo; opazili smo veliko izvrtin, rogov in tudi žagovino ob dno dreves. Obstaja možnost, da ta skupina osmih javorjev služi kot rezervoar za škodljivca, ki se tako širi v okolico in ogroža tudi drugo drevje.

Slika 3: Napaden drevored v Murski Soboti (Š. Modic).

Slika 4: Pregled dreves in vzorčenje sumljivih vej (Š. Modic).

Priporočilo:

Kot kaže, je v drevoredu napadenih večina dreves. Če bi želeli drevesa ohraniti, bi bilo smiselno poskusiti z metodo izlova, ki ga je mogoče izvesti s feromonskimi pastmi, ki so omenjene zgoraj. Ta ukrep bi izvajali v naslednjih treh letih (od 2015 do 2017). Tako bi z večjo verjetnostjo izlovili tudi metulje, ki se bodo razvili iz letos odloženih jajčec.

Dodatno bi bilo smiselno odžagati močnejše napadene veje in jih sežgati ter krne zamazati s cepilno smolo.

Če se stanje ne bi izboljšalo in bi drevesa še naprej propadala, bi jih bilo smiselno posekati in sežgati, da se škodljivec ne bi še dodatno razmnožil.

Dokument pripravila:

Dr. Jaka Razinger in Mag. Špela Modic

Kmetijski inštitut Slovenije

Ljubljana, 22.10.2014